

MIODRAG PEROVIĆ

ZLOČIN U ŠTRPCIMA - DESET GODINA POSLIJE*

U prvom broju nakon otmice u Štrpcima, u uvodniku pod naslovom "Nepodnošljiva tišina", "Monitor" od 5. marta 1993. godine napisao je: "Danas u ovakvoj Crnoj Gori, mnogima izgleda prirodno, što se predsjednik republike, čije su građane razbojnici pretvorili u taoce, nije tim povodom obratio naciji, što niko nije čak ni zatražio vanredno zasjedanje skupštine, što vlasti svojim političkim i vojnim saveznicima nijesu uputile barem javni prijekor, što niko iz republičkog vrha makar iz pristojnosti nije posjetio porodice onih koji se nijesu vratili s puta. Ta praznina, i nemoć onih koji ovo doživljavaju kao vlastitu sramotu, možda još više i od samog zločina, navodi na slutnju da je Crna Gora definitivno na bespuću odakle se zadugo neće vratiti."

Članak smo završili zaključkom da ako sve ostane tako kako jeste "zemlja svetog Petra Cetinjskog, pretvoriće se u pustinju i neće imati moralni razlog za postojanje".

Ono što je "Monitor" tražio, vlast je kasnije na neki svoj način uradila. Njeni predstavnici sretali su se sa porodicama žrtava, o otmici se govorilo i u Skupštini Crne Gore, poveden je i jedan sudski proces. Ali sve je to bilo mlitavo i sa snebivanjem. Crnogorskoj vlasti je bilo dovoljno što je suđenje pokazalo da ona nije znala za pripremu otmice i da naredbodavci i izvršioci nijesu građani Crne Gore. To što su zlikovci oteli crnogorske građane i pobili ih kad nijesu uspjeli da ih razmijene za zarobljenike u Bosni, na nju nije ostavilo mnogo snažan utisak. Odsustvo potrebe za sopstvenim suverenitetom proširili su i na Crnu Goru. Proces u Bijelom Polju je pokazao da su vrhovi vlasti u Beogradu mogli znati da se otmica sprema, ali da nijesu preduzeli ništa da otmicu spriječe. Tako događaj u Štrpcima poprima, kako reče kolega Popović, karakter državnog terorizma. Pošto Srbija ne osjeća nelagodnost za ovakav poredak stvari, po njoj slobodno šetaju i inspiratori, i naredbodavci, i izvršioci zločina. Crnogorska vlast gleda da ne uznemiri svoje bivše saveznike; sudski proces aktivira u predizbornim kampanjama, radi uticaja na muslimansko biračko tijelo.

Tokom prethodnih deset godina, svakog 27. februara sumirao sam istoriju događaja u Štrpcima. Iako onaj dio crnogorskog javnog mnjenja koji ne kontrolišu vlasti u Podgorici i Beogradu, čitavu prethodnu deceniju pokušava da objasni crnogorskim građanima da, po svom sadržaju, ovaj zločin spada u jedan od najtežih u moru zločina koji su izvršeni tokom prethodnih trinaest godina na tlu bivše Jugoslavije, zaključak je uvijek bio da se Crna Gora nije odužila žrtvama. Dio Crne Gore zadojen srpskim nacionalizmom je, uglavnom, otčutao zločin. Vlast čuva vlast i snebiva se. Zbirno, Crna Gora, ne govoreći glasno ostala je da dijeli moralnu krivicu za zločin u Štrpcima. Za sporost u sučeljavanju sa prošlošću u Crnoj Gori i Srbiji, veliku odgovornost snosi i Međunarodna zajednica. Evropski put Crne Gore i Srbije nije moguć ako one ne prihvate evropske vrijednosti. Svaki nacionalizam, velikosrpski, zbog svoje antievropske orijentacije, pogotovo, u direktnom sukobu je sa vrijednostima na kojima se gradi nova Evropa. Svojom nekoherentnom politikom, da ne kažem cinizmom, Evropska unija usporava procese prevladavanja prošlosti u Srbiji i Crnoj Gori. Tamo, u Evropi, važe jedni, ovamo na Balkanu, drugi kriterijumi.

Njemci i danas, skoro šest decenija od poraza fašizma, smatraju svojom obavezom da podsjećaju mlađe generacije na zločine njemačkih fašista, i da cijelom svijetu podvlače osjećaj odgovornosti za nacistički period svoje prošlosti. Na Međunarodnom matematičkom kongresu održanom u Berlinu 1998. godine, i počasni predsjednik njemačkog matematičkog društva profesor Hirzebruch i predsjednik Herzog u poruci koju nam je pročitao njegov izaslanik, rekli su "Ne smijemo zaboraviti nacističku prošlost

* Uvodna riječ na konferenciji "Kršenje ljudskih prava u prošlosti" održanoj 26. i 27. februara 2003. u organizaciji Fonda za humanitarno pravo Beograd, "Monitora" i "Almanaha", povodom desetogodišnjice otmice u [trpcima i progona u Bukovici.

Njemačke". Zvanični program kongresa imao je i specijalnu sesiju sa nazivom "Matematika u trećem Rajhu i rasni i politički progoni". Organizatori su nam skrenuli pažnju da se na centralnom berlinskom trgu, na kojem se nalazi niz institucija koje odražavaju moć njemačkog naroda i njegove kulture, gradi ogromno zdanje za muzej posvećen holokaustu. Željeli su da nam kažu da je Njemačka prevladala svoju prošlost, i da zaslužuje da ponovo bude jedna od vodećih nacija svijeta.

U Berlinu 1998. jasno sam vidio da Crna Gora i Srbija ne mogu postati moderne nacije dok se u Beogradu ne izgradi muzej o zločinima koji su u ime srpstva izvršeni na teritoriji prethodne Jugoslavije, a u Podgorici ne pojavi dubrovačka vila i, makar spomenik Štrpcima. Dok žrtvama u Štrpcima ne bude vraćeno ljudsko dostojanstvo trajnim sjećanjem na njih, ni Srbi i Crnogorci neće biti ravnopravni u dostojanstvu sa drugim evropskim narodima.